

Тема. Розділові знаки у простих реченнях, ускладнених однорідними членами речення

Мета:

- формувати мовленнєву компетентність: виявляти в усному й писемному мовленні порушення норм літературної мови, виправляти допущені помилки, усно й письмово висловлювати думки, почуття, погляди; узагальнити і закріпити знання учнів про однорідні члени речення та розділові знаки при них; удосконалити вміння знаходити речення з однорідними членами, узагальнюючими словами, різними рядами однорідних членів в одному реченні;
- закріплювати навички правильної розстановки розділових знаків при однорідних членах речення; формувати уявлення про особливості зв'язного мовлення залежно від умов і мети спілкування; розвивати вміння розуміти прочитане, послідовно викладати думки, стисло передавати основне у змісті кожної з частин, розвивати мовлення, мислення; формувати вміння вчитися впродовж життя: постійно поповнювати власний словниковий запас, користуватися різними джерелами довідкової інформації; розвивати повагу й увагу до слова, логічне та образне мислення, пам'ять, емоційну та естетичну сфери, збагачувати й уточнювати словниковий запас учнів;
- виховувати повагу до України, прищеплювати любов до державної мови.

Тип уроку: повторення вивченого матеріалу.

Обладнання: підручник, схеми речень, тести, презентація.

Перебіг уроку

Кожен вираз рідної мови має своє обличчя.

*Як у квітки, у них свій
неповторний аромат і відтінок барви,
а цих відтінків кожна барва має тисячі.*

В. Сухомлинський

*Чужу мову можна вивчити за шість років,
а свою треба вчити все життя.*

Франсуа Вольтер

I. Організаційний момент

1. Привітання

2. Забезпечення емоційної готовності до уроку

– Любі друзі! Приємно знову зустрітися з вами. Бачу, що на уроці присутні всі учні класу. Поверніться один до одного, посміхніться своєму однокласникові і почнемо працювати.

II. Актуалізація опорних знань

1. Перевірка домашнього завдання

1. Запишіть речення, зробіть синтаксичний розбір.

Життєвий успіх людини часто пов'язаний з умінням спілкуватися.

Мовлення – надзвичайно важливий чинник порозуміння між людьми.

Конфлікти можуть виникати через невдалий добір мовних засобів.

2. Творче завдання

– А зараз, щоб повторити все, що ми згадували минулого уроку про звертання та вставні слова і конструкції, кожен із вас складе по 2 окличні речення з риторичними звертаннями, вираженими кличною формою іменників *пісня, зоря, місяць, слово, вітер, море, кінь*, придумавши до кожного з них відповідний епітет та додавши один із присвійних займенників *мій, моя, моє, наш, наша, наше*. Наприклад, *«Пісне крилата моя, лети над полями!»*

3. Орфографічна розминка

Тест. Випишіть слово, яке написано правильно, і виділіть у ньому останню букву. Правильно виконавши завдання, дізнаєтеся, правопис чого будемо повторювати на уроці.

Варіант 1

- 1.1) пріоритет, пречепити, призвище;
2) бесправний, розчистити, сшиток;
3) різьбяр, кур'йоз, моркв'яний;
4) вижчий, нижче, блищати.
2. 1) причудово, пріорітетний, пригірок;
2) сідити, безсовісно, росчулений;
3) звязати, мавп'ячий, В'єтнам;
4) дорожча, дуще, тящий.

Відповіді: тире, кома.

Варіант 2

1. 1) Стравохід, селезьонка, сердце;
2) припоганий, преїхати, тримав;
3) близько, склиський, український;
4) рюкзак, зикзаг, вогзал;

- 5) кілограмм, кілометр, кіловатт;
- 6) обличчя, футбол, боротьба;
- 7) жовто-гарячий, автостоп, віч-навіч;
- 8) багатокутник, трикутник, паралелограм;
- 9) оголошення, м'ята, резюме

Відповідь: двокрапка.

III. Мотивація навчальної діяльності учнів

1. Слово вчителя

2. Робота з епіграфом

- Як ви розумієте слова В. Сухомлинського та Вольтера?
- Знайдіть речення з однорідними членами.

IV. Повідомлення теми й мети уроку

Учні записують у зошит число й тему уроку.

V. Опрацювання навчального матеріалу

1. Слово вчителя

2. Бесіда

- Яка відмінність між складним реченням і простим?
- Які члени речення називаються однорідними? Наведіть приклади.
- Чи утворюють словосполучення підмет і присудок? Чому? Наведіть приклади.
- Чи утворюють однорідні члени речення словосполучення? Чому? Наведіть приклади.

3. Робота зі схемами

За поданими схемами сформулюйте правила вживання розділових знаків при однорідних членах речення.

А О, О.	Б О, і О, і О.	В О і О.
Г О, а О.	Г О і О, О і О.	Д УС: О, О, О.
Е О, О, О – УС.	Є УС: О, О, О -	

4. Слово вчителя

Однорідними називаються члени речення, які з'єднані сурядним зв'язком, рівноправні, граматично незалежні одне від одного, відносяться до одного й того самого члена речення, відповідають на одне питання, виконують однакову синтаксичну функцію. Наприклад: *І зорі, і птиці, і трави з зорею вітають мене (В. Сосюра).*

Однорідними можуть бути і головні, і другорядні члени речення:
 підмети: *Тягнуться до сонця і квіти, і трави, віти кучеряві, гори голубі (В. Сосюра);*
 присудки: *Заспівали, защебетали пташки (Марко Вовчок);*
 додатки: *Вітер в гаї нагинає лозу і тополю (Т.Шевченко);*

означення (узгоджені й неузгоджені): *Тихі, ніжні зорі спадали з неба (Леся Українка)*;

обставини: *Життя, немов ріка, пливе в майбутнє, в завтрашнє, в безкрає (Л.Дмитерко)*.

Не є однорідними членами речення:

- повторення одного й того ж слова: *Рости, рости, моя пташко, мій маковий цвіте (Т. Шевченко)*;
- цілісні вирази фразеологічного характеру: *і день і ніч, ні риба ні м'ясо і подібні до них: За характером він був ні риба ні м'ясо*;
- уточнюючі і пояснюючі члени речення: *У темному гаю, в зеленій діброві, на припоні коні отаву скубуть: осідлані коні, ворони, готові (Т.Шевченко)*;
- поєднання двох дієслів в одній і тій самій формі, які виступають у ролі єдиного присудка: *Піду принесу гарні квіти (І. Ле)*.

5. Диктант із коментуванням

1. Тепле сонце встало пишно, одягається розкішно... (Л. Забашта)
2. Вишні й сливи лізуть з гілок у віконце (Я. Щоголів). 3. Скрізь грушею пахне, медами, малиною... (Д. Білоус) 4. Нас зігріває триєдина Надія, Віра і Любов (Д. Білоус). 5. Минуле, сучасне і майбутнє в моїй душі єдині назавжди (В. Сосюра). 6. Усе міняється, оновлюється, рветься (П. Тичина). 7. Порозцвітали гарно квіти: нагідочки, красолі і мачок (Л. Глібов). 8. Летять великі птиці: орли і соколи, зозулі і шпаци (Б. Грінченко). 9. В хатках прокидаються люди: ткачі, кушніри, ковалі (Олег Ольжич).

6. Творчий диктант на доповнення синтаксичних одиниць

Відновіть текст: уставте на місці крапок однорідні члени речення з довідки. Поясніть пунктограми. Визначте види однорідних членів речення.

І гори, й долини, і поля, і сади, і ставок, і хати були залиті ..., ..., ..., як срібло, світлом. Куди не кинеш оком, скрізь весело та любо! Зеленіла молода бутвина на городах, зеленіли ..., ..., зеленіли розкішні Над ставком, над садками ..., ..., ... хвилями золоте марево, неначе на повітрі ворушились якісь пасма ниточок. А над зеленою землею синє-синє та глибоке літнє небо; а між небом та землею золоте сонце та хвиля світова! І весело, й любо, й радісно! І не до одного веселого, навіть до нещасного, безталанного сміялося небо, сміялася земля, сміялося сонечко ясне, а ставочок між зеленими горами, між зеленими неначе реготавсь!.. Холодне серце старої Хомини; весь світ — ..., ..., ... — усе (І. Нечуй-Левицький).

Довідка: миготіло, грало, лилося; поля, садки; вербами та садами; чистим, прозорим, білим; тонких золотих; і фабрика, і ліс, і небо; бур'яни та бузина; захиталось і закрутилось.

7. Пунктуаційний практикум

Спишіть, розставте потрібні розділові знаки. Визначте синтаксичну роль однорідних членів речення.

1. Був погожий золотистий жовтневий ранок (Ю. Збанацький). 2. Весна квітчає буйні коси і вируша в далеку путь (Л. Дмитерко). 3. Я з дитинства люблю теплі лагідні вересневі дні (І. Цюпа). 4. Тепла липнева ніч пролітає садками посадками скиртами в полях (О. Гончар). 5. Холодні осінні тумани клубочаться горі та спускають на землю розкішні мокрі коси (М. Коцюбинський). 6. На високих жовтогарячих шпильастих тополях іскрилося осіннє сонце (Я. Баш). 7. Осінній терпкий вітерець бавиться різноколірними кружальцями вибагливо встеляє ними асфальт доріжок (Б. Волинець). 8. З північного заходу повільно напливала широким півколом низька кучерява хмара (В. Бабляк).

8. Редагування

Запишіть речення, виправивши в них помилки.

1. Я люблю дивитися на ромашки, квіти, маргаритки. 2. В український віночок підбирають різні квіти: червоні, жовті, маленькі. 3. Наші предки бачили у кожній квітці щось незвичайне, неповторне, початок життя. 4. Дівча намагалося розфарбувати все, зробити яскравим, щоб їх кожен помітив. 5. Вони милувалися, квітами і травами, волошками і чебрецем.

9. Лінгвостилістичний аналіз висловлювання

Виразно прочитайте висловлювання. Дослідіть, яку функцію в ньому відіграють ускладнювальні компоненти (однорідні члени речення).

Благословенна річка

Дніпро! Від цього слова спадає з тебе зневіра і втома, і зцілюєшся ти, ослаблений, і повертаєш собі життєдайні сили.

Не в образі водного шляху, не у вигляді повені, нестримної, буркотливої, не в картині сизого безмежжя простору, сповненого світла, барв і гомону, постає Дніпро. Він є символом нашої сутності, вічного буття народу, його багатства, сили і здоров'я.

Висвітливши у своїй душі цей символ, воскресаєш, як тлінний Лазар з небуття. Стаєш мов хрест на церковній бані — святий і чистий.

Дніпро... Розділився, монолітний і дужий, на річки, потоки й рукави, ніби стомився дорогою й спинитися хоче. Досягаючи столиці України, він омиває зелені острови, тихою гладінню засинає на лебединих озерах. Та допавши до зелених круч Печерська, виривається на степовий простір. Тоді благословляють золотим блиском його нестримний біг до моря суворі шпиль Лаврських соборів (За Р. Іваничуком).

10. Робота в групах

1 група. Поширте речення однорідними членами. Запишіть, правильно розставляючи розділові знаки. Однорідні члени речення підкресліть.

Займався на сході ранок. У безодні неба танули зірочки.

2 група. Уведіть у речення узагальнювальні слова так, щоб у реченні стояла двокрапка.

Квіти і дерева, мурашки і птахи беззахисні перед тобою. З-поміж дерев та садів виринають білі хати.

3 група. Уведіть у речення узагальнювальні слова так, щоб у реченні стояло тире.

Цвіте малина, смородина, агрус, квасоля. У похід вирушили учні початкової школи та старшокласники.

11. Графічний диктант

Використовуючи тільки умовні позначки членів речення, запишіть речення, ставлячи пропущені розділові знаки. Усно поясніть орфограми, укажіть речення з кількома рядами однорідних членів.

1. Шаблі й набої кайдани й пістолі хай гинуть у морі С. Фоменко). 2. А літа плвуть за ними плвуть собі стиха забирають за собою і добро і лихо (Т. Шевченко). 3. Чорнобиль та м'ята барвінок та рута калина верба над водою в(е,у)шневий садок над ставочком солом(')яні стріхи та чорна пухкаяр(л,лл)я все сниться щоночі шпаківі (Дніпрова Чайка). 4. Ті пісні мене найперше вчили поважати труд людський і піт шанувать Вітчизну мою милу, бо вона одна на цілий світ (В. Симоненко). 5. Люблю я осінні квіти прощальну красу вечорів і сині оголені віти і вітру холодного спів (В. Сосюра). 6. Шумить і хвилюється Київ і сонце сміється з висот (В. Сосюра). 7. На синіх долонях вечора темним смутком горбатився старий вітряк і в благанні простягав змерзлі руки чи до неба чи до людей (М. Стельмах). 8. З півночі раптом налетів вітер наробив лиха в господах (Д. Ковальський).

12. Гра «Хто швидше»

Складіть речення з кількома рядами однорідних (клас поділений на групи за рядами, учні виконують завдання у вигляді естафети, передаючи аркуш; кожен учень самостійно обирає одну із запропонованих схем, указує її номер, повторювати схеми не можна; при цьому враховується результат роботи усієї команди).

1. О,О,О...та О, та О, та О

2. О, О, О...О, О, О

3. О і О, О і О...О, О.

4. О, О, О ... О, О і О.

5. ні О ні О... у О, у О, у О

13. Вправа з ключем

Випишіть словосполучення з неоднорідними означеннями, потім з однорідними. Поясніть розділові знаки.

Знаний молодий поет, зняковілий розгублений хлопець, вічний глухий страх, нескінченний безмежний простір, привітний лагідний голос, очманілий поранений кінь, холодна сира погода, довгий літній день, обшморгана гола гілка, чиста прозора вода, столочена витоптана трава, згідливий на все малий чоловічок, холодний осінній вечір, високі вкриті снігом гори.

У кожному словосполученні підкресліть другу від початку букву. З цих прочитаєте закінчення вислову англійського письменника Оскара Уайльда: «Це жахливо важка робота - ...» (*нічого не робити*).

14. Тестові завдання

1. Укажіть неправильну ознаку однорідних членів речення.

А Залежать від одного слова у реченні.

Б Відповідають на одне питання.

В Однорідні члени речення та узагальнювальне слово виконують одну синтаксичну функцію.

Г Однорідні члени речення обов'язково виражаються однією частиною мови.

2. Речення з однорідними членами

А Ми стали збиратися додому (За М. Слабошпицьким).

Б Тарасик знову підкрався, заклав у кошичок руку та як заверещить! (За М. Коцюбинським).

В Ні риба ні м'ясо!

Г Ви знаєте, як липа шелестить? (П.Тичина)

3. Речення, з однорідними обставинами

А Приємно й хороше було кататись (За М. Трублаїні).

Б Вітер був хоч холодний, зате приємний (За Ю. Шовкуненко).

В Його полонили не так багатства наявних рослин, як їх життєва сила (І. Ле).

Г Любіть травинку і тваринку... (Л.Костенко)

4. Правильно розставлено розділові знаки в реченні

А Я маю великий, чорний, шкіряний портфель.

Б Споконвіку люди вважали землю матір'ю, яка завжди зігріє своєю ласкою, нагодує, підтримає і захистить у лиху годину (За Г. Тарасенко).

В День, і ніч стережуть, чекають слухної хвилини... (За С.Плачиндою).

Г З північного заходу повільно напливала широким півколом низька кучерява хмара (В.Бабляк).

5.Пунктуаційна помилка є в реченні

А Довга біла шовкова сукня вже була готова до весілля.

Б Але явище вражало своєю первісністю і грандіозністю (За К. Скар'яновим).

В Вона кинулася в комірчину до скрині, і внесла цілу купу вишитих рушників (За І. Цюпою).

Г Лелеки щовесни прилітали, виводили діток, знову відлітали (В. Земляк).

6.Правильно розставлено розділові знаки в реченні

А Був гарний, літній день, і все навколишнє здавалось прекрасним сад, город, соняшники, й мак, і ниви за городом (За О. Довженком).

Б Засинаючи я ще чув, як увійшла мати, як укропом, соняшником і росою запахли її одіж і руки (За М. Стельмахом).

В Старезний, густий, предковичний ліс на Волині (Лєся Українка).

Г Луки, гори, пишні сади — все зелене й припишкле (За О. Гончаром).

7. Однорідні присудки є в реченні

А Люди з пароплава привезли на берег великі бочки, залишили їх тут і повернулись назад (За М. Трублаїні).

Б Осінній терпкий вітерець бавиться різноколірними кружальцями (Б. Волинець).

В Захотілось поїхати далі (За М. Трублаїні).

Г І сів на цю яблуню перепочити (За М. Слабошпицьким).

8. Однорідних додатків немає в реченні

А Велика Китайська стіна, руїни Колізею у Римі чи давньогрецький Парфенон в Афінах (За Н. Бібік).

Б Страшні війни, лихоліття понижили в Україні дуже багато чудових витворів людського духу і прекрасних споруд (За Н. Бібік).

В І навіть базар побачив той футбол на стадіоні (М. Слабошпицький).

Г Я з дитинства люблю теплі лагідні вересневі дні (І. Цюпа).

9.Однорідні означення є в реченні

А Сонячний осінній день... (За Г. Скребицьким, В. Чапліною).

Б Україна також має чимало всесвітньо відомих пам'яток-споруд (За Н.Бібік).

В Весна квітчає буйні коси і вируша в далеку путь (Л. Дмитерко).

Г А там, за річкою, сплелися парубочі дзвінки, розгонисті, гарячі голоси (М. Рильський).

10.Речення без кількох рядів однорідних членів

А То ливарі і ковалі в січневі ночі, в ранки маю могутній плуг кують землі для дружби, щастя і врожаю (В. Сосюра).

Б Сходились усі кияни до капища, де гордо і мовчазно височіли золотовусий Перун, вогненний Хорс, добрий і щедрий Дажбог (За С. Плачиндою).

В Сьогодні українська мова разом з політичним та духовним відродженням самостійної України здійснюється на потужних розмахах відроджених крил національної свідомості (За А. Бортняком).

Г Підсніжник випростався, розправив пелюстки й попросив захисту в Сонця (Т. Видайко).

11. Правильним є твердження

А Однорідними можуть бути тільки додатки, означення, обставини.

Б Однорідними можуть бути тільки підмети і присудки.

В Однорідні члени функціонально рівноправні і граматично не залежать один від одного.

Г Повторювані слова також є однорідними членами речення.

12. Узагальнювальне слово є в реченні

А Спокійне слово, погляд, увага так полегшують і помагають жити! (За М. Вінграновським).

Б Усе, що оточує нас і біля нас тече і росте, літає і ходить, — вода і повітря, гори і степ, птахи і звірі (За М. Вінграновським).

В Я рідне слово люблю і шаную не лише тому і не тільки через те, що давно вже працюю на письменницькій ниві (За А. Бортняком).

Г Тужлива пісня зринає з сопілки, та не розважа сумного серця... (М. Коцюбинський)

14. Творче завдання

Скласти діалог на тему «На добро відповідай добром, а на зло?», використовуючи речення з однорідними членами.

VI. Підсумок уроку

1. Бліц-опитування (усно)

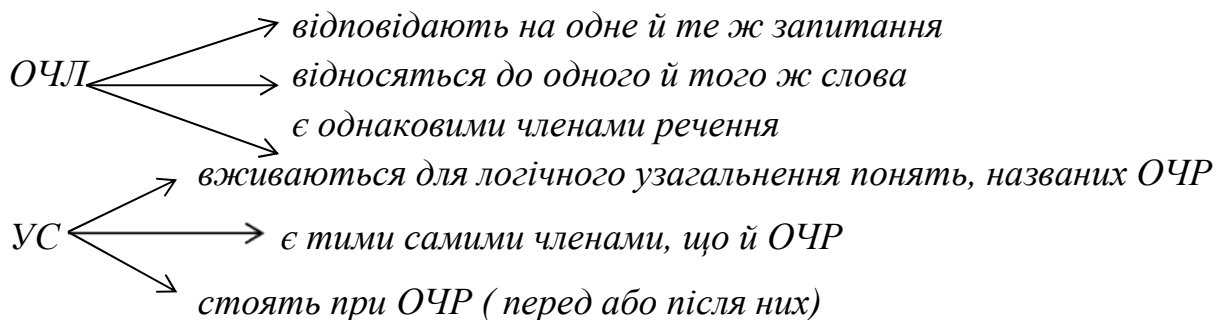
1. Однорідні члени речення – це...
2. У ролі однорідних членів речення можуть бути...
3. Однорідні члени речення вимовляються з інтонацією... або...
4. Логічний наголос падає на...
5. Між собою однорідні члени речення можуть поєднуватись... зв'язком.
6. Однорідні члени речення з'єднуються ... сполучниками.
7. В одному реченні може бути...
8. Не є однорідними членами речення...
9. Однорідні члени речення бувають...

10. У реченнях з однорідними членами можуть бути такі розділові знаки: ...

11. У фразеологічних висловах, з'єднаних повторюваними сполучниками і...і або ні...ні, кома...

12. Однорідні члени речення вживаються в... стилях мовлення для...

2. Створення асоціативної сітки

3. Усна рефлексія

На уроці я...

- дізнався (-лася) ...
- зрозумів (-ла) ...
- так і не зрозумів (-ла) ...
- навчився(лася) ...
- повторив(-ла) ...
- узагальнив(-ла) ...
- на наступному уроці я хочу...

VII. Домашнє завдання

1. Вивчити теоретичний матеріал підручника, параграф 29.
2. Виконати вправу з підручника №222

Тема. Розділові знаки у простих ускладнених реченнях (відокремлені означення). Тренувальні вправи

Мета:

- формувати мовленнєву компетентність: виявляти в усному й писемному мовленні порушення норм літературної мови, виправляти допущені помилки, усно й письмово висловлювати думки, почуття, погляди; узагальнити і закріпити знання учнів про прості ускладнені речення та розділові знаки при них; удосконалити вміння знаходити прості ускладнені речення, моделювати такі речення;
- закріплювати навички правильної розстановки розділових знаків у простих ускладнених реченнях; формувати уявлення про особливості зв'язного мовлення залежно від умов і мети спілкування; розвивати вміння розуміти прочитане, послідовно викладати думки, розвивати мовлення, мислення; формувати вміння вчитися впродовж життя: постійно поповнювати власний словниковий запас, користуватися різними джерелами довідкової інформації; розвивати повагу й увагу до слова, логічне та образне мислення, пам'ять, емоційну та естетичну сфери, збагачувати й уточнювати словниковий запас учнів;
- виховувати повагу до України, прищеплювати любов до державної мови.

Тип уроку: повторення вивченого матеріалу.

Обладнання: підручник, тести, презентація.

Перебіг уроку

*Усе, що може рука твоя робити,
по силам роби.
Біблія*

*Ми працю любимо, що в творчість
перейшла...
Максим Рильський*

I. Організаційний момент

1. Привітання

2. Забезпечення емоційної готовності до уроку («Побажай мені удачі»)

II. Актуалізація опорних знань

1. Перевірка домашнього завдання

1. Запишіть подані слова транскрипцією

Погляд, кладка, передзвін, сьорбати, весняний, всюди, захист, пізній, нитці, баскетбол, вокзал, закріплення.

2. «Я – коректор». Знайдіть лексичні помилки в реченнях.

На лекціях по етиці професор розповідав студентам, як тактичніше вчинити в тій чи тій не надто приємній ситуації. Імунологи прогнозують, що послідні місяці року будуть удачними для укріплення здоров'я. На симпозіум поїде чисельна група науковців, які приймали участь у досліді цієї теми. На конференцію запросили різних за фахом лікарів: від хірургів до реабілітації.

2. Інтелектуальна розминка

- Яке речення називають простим?
- Чим воно може ускладнюватися?
- Чим відрізняються однорідні члени речення від словосполучень?
- Які члени речення не є однорідними?
- Чим відрізняються однорідні означення від неоднорідних?
- Для чого використовуються при однорідних членах речення узагальнювальні слова? Які розділові знаки ставимо у таких реченнях?
 - У яких випадках у реченнях із однорідними членами між ними ставиться крапка з комою?
 - Назвіть умови відокремлення непоширених і поширених означень.
 - Коли відокремлюються прикладки?
 - Чим можуть бути виражені відокремлені обставини?
 - Яку роль у реченні виконують відокремлені уточнюючі члени речення?
 - З якими словами відокремлюються уточнюючі додатки?
 - Яку роль відіграють у мовленні звертання, вставні слова, словосполучення і речення?
 - Чому вони не можуть бути членами речення?
 - Розкажіть про розділові знаки при звертаннях.
 - З якою інтонацією вимовляються вставні слова, словосполучення та речення?
 - Як вони відокремлюються на письмі?

III. Мотивація навчальної діяльності учнів

1. Робота з епіграфами

- Як ви розумієте епіграфи до нашого уроку? *(Натхнення творча праця приносить людині неабияке задоволення, особливо тоді, коли отримуєш гарний результат. Якщо людина працює захоплено, із завзяттям, то її праця*

стає творчістю. Кожен з вас може поділитись з нами розповіддю про свою улюблену справу, яку ви робите з цікавістю, з насолодою).

IV. Повідомлення теми й мети уроку

Учні записують у зошит число й тему уроку.

V. Опрацювання навчального матеріалу

1. Слово вчителя

2. Диктант із кодуванням

1. Правила культурної поведінки стосуються манер, жестів, міміки, зачіски, одягу.

2. Вишуканість і граціозність, гарні манери і красивий одяг засвідчують намагання бути приємним усім: співробітникам, друзям, рідним.

3. Індивідуальність слід берегти в усьому: у способі життя, праці та в манері одягатися.

4. Існує кілька критеріїв смаку, а саме: простота, вишуканість і зручність.

5. Стиглий, дозрілий колос розвивається із зеленого.

6. Скромна весняна брунька дає початок розкоші золотого, багряного, брунатного листя.

7. У всьому: у поведінці, у вчинках, у манері спілкуватися – виявляється людська неповторність.

Код: 1) ,,,, 2) , : , , 3) : , 4) , : ,

5) , 6) , , 7) : , , —

3. Дослідження-відновлення (самоперевірка)

Відновіть текст, визначивши межі речень. Запишіть, поділивши висловлювання на абзаци й розставивши потрібні розділові знаки.

ЛИСТОПАД

Дерева сплять я це бачила до останніх хвилин каштан притримував листя засохле зморщене але ще живе до останніх хвилин він чекав сонячного промінця не можна кидати жовтого листя напризволяще до останніх хвилин він чекав борючись з негодою й дочекався сонця морозний ранок каштан засинав а листя зморщене покручене все ще було живе «До наступної весни!» співав листок залишаючи гілку і плавно линув донизу підбадьорений променями сонця куди не глянь — всюди лежать килими із листя виблискуючи на сонці летять нитки, з яких тчуться перші посправжньому осінні павутини днів листопад дерева як люди весною народжуються влітку розквіт і радість восени прощальний сонячний промінь остання радість похмурий сон листопад... (За А. Зеленською).

Ключ

ЛИСТОПАД

Дерева сплять. Я це бачила. До останніх хвилин каштан притримував листя — засохле, зморщене, але ще живе. До останніх хвилин він чекав сонячного промінця. Не можна кидати жовтого листя напризволяще. До останніх хвилин він чекав, борючись з негодою, й дочекався сонця...

Морозний ранок. Каштан засинав. А листя — зморщене, покручене, все ще було живе. «До наступної весни!» — співав листок, залишаючи гілку, і плавно линув донизу, підбадьорений променями сонця.

Куди не глянь — всюди лежать килими із листя, виблискуючи на сонці, летять нитки, з яких тчуться перші, по-справжньому осінні павутини днів.

Листопад...

Дерева — як люди. Весною народжуються, влітку — розквіт і радість, восени — прощальний сонячний промінь, остання радість, похмурий сон.

Листопад... (А. Зеленська).

2. Трансформація речення

Речення *Любов до Батьківщини починається з любові до рідної домівки* ускладніть:

поширенням звертанням

однорідними членами

відокремленою обставиною

відокремленим означенням

вставним словом

вставним реченням. Пояснити розділові знаки.

3. Творча робота

Відновіть текст (в 1 абзаці вставте ускладнюючі конструкції, в 2 абзаці — відновіть текст за поданими опорними словами).

Моя така маленька Батьківщина

*Ти — не місто-герой, ти — не перша і навіть не друга столиця України, і згадують тебе останнім часом тільки у військових хроніках та стрічках нових із зони АТО. Та ти — моя Батьківщина. На твоїх стежках я,
..... і, зробив перші кроки, ; на фоні твоїх будинків я вперше побачив небо,*

Я люблю тебе, моє село.

Я люблю тебе, по-перше, за те, що

По-друге,

Крім того,

Отже (безумовно безперечно без сумніву дійсно),

Ти ж моя частинка, ти ж мій дім.

Моя маленька, непомітна на карті світу батьківщина.

4. «Вправний редактор»

Виправте помилки.

Приблизне слово невеликий гріх.

Неточна рима це ще не провина.

Я без тебе мово без зерна полова.

Наша мова пісня стоголоса. Нею мріють весни, нею плаче осінь.

Рікою ллється рідна мова.

Вічна мов довженкова десна.

5. Робота в групах

1 група

Запишіть, розставляючи розділові знаки. Знайдіть відокремлені означення і поясніть, чому і як вони відокремлюються.

1. Слова ті сміливі й пекучі здіймали в голові рої думок (А. Шиян). 2. Осяяний сонцем перед нами розкрився зовсім новий світ (О. Довженко). 3. Озеро оточене густими кущами та високими вербами було не широке але довге в одному місці вузькою протокою сполучалось з річкою (Ю.Збанацький). 4. Над приморавськими лісами підіймалося сонце велике ласкаве (О. Гончар).

2 група

Запишіть, розставляючи розділові знаки та пропущені літери. Підкресліть відокремлені обставини.

1. Кармелюк пох...лив голову спершись л...ктями на коліна (В. Кучер). 2. Я пройшов пр...морськими стежками з пів/тисячі кілометрів не перест...ючи захоплюватися бач...ним навколо (О.Довженко). 3. Виблискувала в лузі річка і звиваючись губилася в зелених шатах набережного гаю (А. Шиян). 4. Не вечеряючи ліг (Македон) на д...вані (А.Шиян). 5. Любив їдучи на возі з лугу д...витися лежачи на зоряне небо (О. Довженко). 6. Яків п...ресилуючи біл... прикладає руку до облич...я і не знає чи то сл...ози чи роса тр...мтить на його щ...ках (М. Стельмах).

3 група

Запишіть, розставляючи розділові знаки та пропущені літери. Підкресліть відокремлені додатки.

На світі все знайдеш крім рідної матері (Нар. творчість). В кімнаті не було ніяких меблів крім залізної шафи в кутку і письмового стола... (Г.Тютюнник). Отже на відміну від нас усіх він умів прекрасно розрізнити пшеницю від жита або просо від гречки (Ю. Смолич). Окрім що медичка вона ще й поетка в нас... (О. Гончар). За винятком баби Оришки малий Чіпка нікого не любив (Панас Мирний).

6. Спостереження з елементами аналізу

Визначте уточнюючі члени у складі речень. З'ясуйте, з якими словами в реченні вони синтаксично зв'язані. Розставте, де треба, розділові знаки.

1. *Усе на світі неземними узами пов'язане чебрець і сніг журавку і печаль єднає мудро благовісна музика (Б. Олійник).* 2. *Там за одрогами сизого бору спалахують блискавиці... (М. Хвильовий)* 3. *Всі навіть і стоїчно-сувора тьотя Варя всміхнулися (О. Гончар).* 4. *Тут на березі зеленім ллються пахощі чудові шелестять казки осоки роси сиплються вночі (О.Олесь).* 5. *І ніхто того не чує не знає і не бачить опріч Марка маленького (Т.Шевченко).* 6. *Так і прийшов з тихенькою на губах пісенькою в село (Є.Гуцало).*

9. Тестові завдання

Завдання 1—12 мають по п'ять варіантів відповіді, серед яких лише один правильний. Виберіть правильну, на Вашу думку, відповідь і позначте її.

1. Речення з однорідними присудками утвориться, якщо до частини «Сонце ледь-ледь з'явилося на виднокрузі...» додати

А і радісне птаство привітало молодий день.

Б і лагідно огорнуло все своїм промінням.

В і трохи не зігрівши вихолодженої землі.

Г і нам пославши дещицю свого тепла.

Д і морок поступово почав танути.

2. Однорідні означення є в реченні (розділові знаки пропущено)

А Надворі вже стояла тиха зимова ніч.

Б На оповитому ранковим туманом озері закрикала дика качка.

В Ніч широким вороним крилом огорнула степ.

Г Над долинами стоїть сизий легкий туман.

Д Сірі ледве помітні в тумані плавні непривітно шуміли.

3. Двокрапку перед однорідними членами речення й тире після них треба ставити у варіанті (розділові знаки пропущено)

А Усе навколо дерева птахи люди сповнене весняної пружної нестримної сили.

Б На столі лежить старовинна зброя іржаві шаблі пістолети стара рапіра патронташ та інше.

В Мемуари щоденникові записи листи усе це найглибші джерела історії України.

Г Полова буває у всякому ділі і в сільському господарстві і в літературі.

Д Все в золоті каштани й вербняки Святошин і Печерськ Березняки.

4. Правильно вжито розділові знаки в реченні

А Мова — це не константна застигла система а живий процес національного мислення.

Б Слово, що приховує недобрі наміри, — грішне, нечисте.

В У слові синтезується ідеальне, та матеріальне, раціоналісте, та ірраціональне.

Г Кожна національна мова і велична і сильна і безсмертна тим, що є універсальним засобом пізнання.

Д Рідне слово — у нас, і навколо нас.

5. Звертання є в усіх реченнях, окрім

А Умудрітеся, немудрі: хто світ оглядає, той і серце ваше знає, і розум лукавий.

Б О земле рідная, не жатиме неситий пшениці на твоїх ланах.

В Залишали синам ідеалів святу філігрань — Україну любити і вміти за неї страждати.

Г Любі мої всі, не писала я вам сими часами за клопотом, не так передсвятковим, як письменним.

Д Чом, чом, чом, земле моя, чарує так мене краса твоя?

6. Вставне слово, що вказує на джерело думки, вжито в реченні

А Не плакали друзі, бо сльози, як кажуть, солдати в обозі здають ще до першого бою.

Б Можливо, колись я знайду свою гавань, де сонце ранкове розхитує гами.

В Звичайно, ти закритись можеш планами, у лати справ сховать всього себе.

Г Як море, в долині хвилюється хліб, налитий снагою землі, — здається, по ньому проплисти могли б великі морські кораблі.

Д Як без ночей нема світання, так без світань шляхи не ті, і якщо в муках є шукання, то значить, муки ті святі!

7. Розділові знаки правильно вжито в реченні

А Ти явилась мені — і, здалося, що світ помолодшав навколо на тисячу літ.

Б Вдивлявся художник у п'тьму, в якій, можливо, на хвилину і сонце марилося йому.

В Ясноокі хлоп'ята, вам легко усе далось, вам на цілому світі, здається, усе ясним!

Г Хай це можливо і не найсуттєвіше, але ти, дитино, покликана захищати своїми долонями крихітну свічку букви «ї».

Д Хати здається, мов п'явки, вп'ялися в мокру землю і стоять там зажурені-зажурені та дощем-негодою побиті.

8. Відокремлені обставини є в усіх реченнях, окрім

А Ледь-ледь збиралося на досвіт, і мати, вмившись, підв'язувалися вишитим у хрестик фартухом.

Б Невдовзі спалахували сухі дрівця та, потріскуючи голосними пострілами, розсипали іскри.

В Неньчині обіруччя раз по раз занурювалися в діжу, од чого ослінчик аж двигтів.

Г Поснідавши, батько йшов на роботу, а я, підсукавши холоші, біг на кінець городу, щоб наламани широкіх капустяних листків.

Д Доки мати викачували останню, найменшу, що призначалася мені, паляничку, я біг за лопатою і, винісши, приставляв її до припічку.

9. Граматичну помилку допущено в реченні

А Поясніть, чим зумовлена підвищена температура тіла.

Б Перерахуйте поширені в Європі марки автомобілів.

В Перекладіть фразу, сказану кримськотатарською.

Г Назвіть найбільші міста, розташовані на Дніпрі.

Д Запишіть отримані показники шляхом експерименту.

10. Відокремлене уточнювальне означення є в реченні

А Розкішні здорові тополі, густі, аж чорні, високо шуміли над дахами.

Б Неначе скарб дорогоцінний, ми рідне слово берегли.

В Ходить вечір, мрійний мій веселик, по Дніпровій сивій ковилі.

Г Уночі повалив сніг, тихий, густий.

Д Дорога, освітлена місяцем, як і раніше, лишалася безлюдною.

11. Кому перед **як** треба ставити в реченні (розділові знаки пропущено)

А Славка Вакарчука як співака я знав іще тоді коли він навчався в університеті.

Б У «Просвіті» він працював як лектор.

В Після її несподіваних слів я стояв як зачарований.

Г Від самого ранку дощ ллє як із відра.

Д Київ як відомо одна з найкрасивіших столиць Європи.

12. Тире правильно вжито в реченні

А Перед тобою світ — великий том розкритий.

Б Сад великий — але запущений.

В Спадщина Сухомлинського — є скарбом нації.

Г Були задіяні силові структури, а саме — міліція та військо.

Д Розмовляли мало — однак прощались боляче.

10. Виконання проекту «Синтаксичні непорозуміння»

VI. Підсумок уроку

1. Бесіда

- Чим можуть ускладнюватися прості речення?

- Розкажіть про однорідні члени речення з різними видами зв'язку. Наведіть приклади.
- Які звертання називаються поширеними й непоширеними? Наведіть приклади речень зі звертаннями і пояснити розділові знаки.
- Складіть речення зі вставним словом, словосполученням і реченням. Запишіть їх і поясніть розділові знаки.
- Розкажіть про відокремлені члени речення та способи їх вираження. Наведіть приклади.
- Які розділові знаки ставляться при відокремлених уточнювальних членах речення? Правила проілюструйте прикладами.

2. Рефлексія

- *Які завдання були для вас цікавими?*
- *Який вид роботи ви хотіли б повторити на наступних уроках?*

VII. Домашнє завдання

1. Повторити теоретичний матеріал підручника, параграф 30.
2. Виконати вправу з підручника № 233